

1918-1968

Punakaartlane ALICE TISLER

tuli töötada Aru turbarabas. Peamiselt käis ta aga jõuka-tes taludes lapsi hoidmas.

Koolitee algas Kunda kü-lakoolis. Pärast selle lõpeta-mist võttis andeka ja tragi tütarlapse koolitamise enda peale Rakveres elav ristiema. Alice pandi kihelkonnakooli.

Alice Tisler sündis 4. au-gustil 1893. aastal Kunda lähedal Kuura külas. Siin asus ta vanaisa suitsutare ja siin elasid esialgu pärast abiellu-mist Alice'i vanemad. Alice oli oma vanemate esimene laps.

Isa Madis Tisler töötas tse-menditehase paekarjääris Arul paemurdjana. Ema oli kodus, pidi aga tihti mõisa-põllul isa kasinale palgale li-sa teenima. Juba päris lapse-na käis Alice emaga koos küll kiitkumas, küll kartuleid võt-mas.

Kui tütarlaps oli 13-aastane, kolis Tislerite pere päris Kunda külje alla Raudkatku-le. Siin, maja nr. 2 pisikeses toakeses pidi kogu pere, kes peagi 8-liikmeliseks kasvas, kuidagi ära elama. Nüüd oli juba ka Alice perekonna üheks ülalpidajaks. Suviti

Edasi oli plaanis jätkata õppi-mist Zeeh koolis.

Kui aasta kihelkonnakooli läbi sai, suri ootamatult risti-

ema ja kõik edasiõppimise plaanid nurjusid korraga.

1910. aastal läks Alice Tis-ler Tallinna, kus temast sai majateenija. Parema teenis-tuskoha otsingud viisid tü-tarlapse Esimese maailmasõja eel isegi Jaroslavl. Siin, töötades endiselt majateeni-jana, oli tal võimalus üsnagi palju lugeda. Kätte puutusid ka mõned marksistlikud teo-sed. Hoolega praktiseeris ta vene keelt.

1916. aastal oli Alice Tisler taas Tallinnas. Nüüd, sõja ajal, hakati siinsetesse tehas-tesse üha enam naisi tööle võtma. Alice ja ta õde Rosalie leidsidki töökoha Vene-Balti laevaehitustehases šrapnelli-tsehhis. Esialgu tuli teha mit-mesuguseid abitöid, peagi aga õppisid hakkajad tüdru-kud selgeks rauatreiali ame-ti. Ehkki naised töötasid teh-hases meestega võrdselt, 11—12 tundi päevas, said nad ligi poole vähem palka. Mitmel korral käis Alice Tisler kontor-is naistele palka juurde nõudmas. Tulemusteta. Vas-tus oli alati üks: «Kui ei meeldi, võite lahkuda. Tule-vad teised.»

Laevaehitustehases sai Alice Tislerist bolševik. Šrap-nellitsehhis oli väike, 5—6-liikmeline bolševike rakuke. Sellise astus ka Alice. Suurt mõju avaldas talle juba kauemat aega parteisse kuul-lunud töökaaslane Aleksan-der Silberg.

Kui Tallinna saabusid teat-ed Veebruarirevolutsiooni võidust Petrogradis, algasid kõikjal tööliste koosolekud ja miitingud. Koosolekule kogunesid ka šrapnellitsehhi töötajad. Järgmisel päeval, 2. märtsil, läks Alice Tisler koos teiste töölistega Paksust Margareetast poliitvangi va-bastama. Seda sündmust mee-nutab ta öde Rosalie Maier järgmiselt:

«Juhtus nii, et Alice Tisler ühes kongis hakkas vang'i toi-butama. Madrus, kes teda poolpimedas tähele ei pan-nud, läkkas kongi ukse kin-ni, mida seestpoolt avada pol-nud enam võimalik. Paks Margareeta oli juba leekides, aga õde polnud kusagil näha. Nägin, kuidas ta esimeste hul-gas vanglasse tungis. Tahtsin temale järgneda, kuid inimes-te vool surus mind vastu sei-na. Läksin nüüd koos seltsi-meestega Alice'i otsima. Pea-gi tuli ta meile vastu käerau-dadega käes. Tema kannul il-musid madrused, kes kandsid kätel veel üht vang'i. Alice oli näost kahvatu, ainult sil-mad helkisid nagu alati jul-gelt. Töölised tõstsid ta oma õlgadele nii, et teda kõik näeksid. Alice oli väsinud ja nais, et ta ei suuda enam öel-da ühtki sõna. Mul oli hirm tema pärast. Kartsin, et nõr-keb ära. Viimastel päevadel olime sõõnud ainult leiba ja joonud kuuma vett peale, kusjuures koju saime alles kesköööl.»

Ometi pidas Alice süütava kõne, kutsudes töölistkiassi võimu enda kätte võtma.

Vastuseks kajasid hurraa-hüüded.»

Alice Tislerist sai pärast Veebruarirevolutsiooni tubli organisator ja kõnemees.

Kui 1917. aasta aprillis asu-tati VSDT(b)P Tallinna Ko-mitee juures propagandistide kolleegium, arvati sellesse ka Alice Tisler. Kaks kuud hil-jem valiti ta partei Tallinna komitee liikmeks. Samal ajal kuulus energiline tütarlaps metallitöölise ametiühingu ja mitmete teiste töörahva organisatsioonide («Elukalli-duse Vastu Võitlemise Selts» jt.) juhatusse. Aktiivselt kogus ta raha töölisajalehe «Kiir» asutamiseks ja toetamiseks. Hiljem oli ta Töölistmaja juu-res paiknevas ajakirjanduse ja poliitiliste brošuuride müü-gikioskis müüja.

«See energiline ja elava-loomuline noor tütarlaps oli «Kiire» kollektiivi hea hald-jas, kes oma armsa näo ja lahke naeratusena tervitas meid Töölistmaja ees asuvasst ajalehekioskist,» meenutab vana revolutsionäär Julius Kippar.

1. mai eel valmistas Alice Tisler koos teiste töölistnaste-ga punasest siidriidest rinna-märke, hankis ja köitis lille-kimbukesi demonstrantide jaoks.

(Järgneb)

1918-1968

Punakaartlane ALICE TISLER

(Aigus «Punases Tähes»
nr. 19)

Kui Alice koos ühega eelne demonstratsiooni koju jõudis, ootas teda seal pakk. Selles oli valge kleit, mida tütarlaps polnud seni saanud rahapuuduse tõttu õmblejalt ära tuua. Pakis oli ka kiri õmblejalt: «Raha pole vaja. Palun südamest, pange rongkäigule uus kleit selga. Las prouad ja preilid Teid kadedavad — ilusamat kleiti pole ma omal pikal eluajal õmmelnud.»

Kleit oli tõepoolest ilus, aga Alice selles siiski demonstratsioonile ei läinud. Just selsamal päeval peeti tema töökoahas esimesi nn. ametiühingulisi pulmi. Need olid kirikliku laulatusega, ja pulma-

pidu tehti ametiühingu liikmete toetusel ning osavõtul. Alice kinkis oma ilusa uue kleidi pruudile. «Maali ja tema tulevane mees on meie partei pooldajad. Ma tahtsin, et nemad tunneksid, et... organiseeritud töölised on alati

valmis sirutama teineteisele abistava käe.»

1. mai demonstratsioon lõppes Kosel, kus toimus suur miiting. Seal esines ka Alice Tisler. Ta rääkis naiste aktiivsest osast revolutsioonilises võitluses.

30. juunil oli Tallinnas töölisnaiste demonstratsioon, nn. näljaste naiste mars, mille üheks korraldajaks oli Alice Tisler. Naised nõudsid töötlusolukorra parandamist. Toompea lossi ees miitingul esines A. Tisler sõnavõttuga, rõhutatud seda, et naiste nõudmised on igati õigustatud.

Üldse tuli Alice Tisleril 1917. aastal väga sageli esineda miitingutel ja koosolekutel. Ta käis kõnelemas madrustele Helsingis, esines töörahva ees Tapal, Raplas, oma

sünnikohas Kundas ja mujal. Veel praegu mäletatakse tema süütaivaid ülesastumisi.

Üht tema esinemist Raplas 1917. aasta maikuu meenutab Anton Vaarandi: «Varem polnud siin «Kiire»-meeste seas naisi kohanud. Kuid seekord astus kõnetooli valget kübarat kandev noor õhetavate põskedega neiu ja hakkas eelkõnelejate (pastor, vallakirjutaja jt. kodanlikud tegelased) seisukohti ründama. See oli Alice Tisler. «Ega selleks pole voolanud revolutsionääride veri, et kõik vana viisi jääks! Petrogradis on tsaar kukutatud, kuid mõisates võimitsevad ikka veel parunid. Sellele peab lõpp tulema! Maatöölise olukorda tuleb kiiresti parandada,» ütles A. Tisler.» Mõisatöölised ja küla-kehvikud aplodeerisid talle südamest.»

Alati ei läinud aga kõik kõnepidamised niisama lihtsalt. Ühel esseeride poolt 1917. aasta juulis Vene turul organiseeritud miitingul tungisid esseerid talle pärast esinemist kallale. Alice'i käes oli partei lipp. Tekkis üldine riisim. Alice'il ja ta kaastöölistel õnnestus lahti rabelda ja Töölisemaja poole jõosta. «Teel piiras meid sisse keppidega varustatud jõuk. Hakati peksma pähe, selga, kuhu juhtus. Pöksjad haisesisid viinast. Alice'il kisti piinas õla pealt

lõhki, põske ja kaela mööda jooksis veri. Partei lipu äär käristati lõhki. Mustasajaline jõuk oli nähtavasti valmis meid tapma. Üks meie hulgast jõudis siiski Töölisemajani ja sealt jooksis meile revolvriritega relvastatud grupp appi. Lipp oli päästetud.» Nii meenutab seda sündmust Rosalie Maier.

1. augustil esines A. Tisler Tallinna pritsimajas naiste miitingul. Seal püüdis kodanlikud prouad veenda kokkutulnud naistöölisi selles, et bolševike kihutustöö rahna seas ja klassivõitlusele õhutamise toovad kodumaale ainult kahju. Eesti tööline ei pea võitlema mitte eesti kodanluse vastu, vaid koos kodanlusega venelaste, lätlaste jt. vastu.

Seejärel võttis ootamatult sõna Alice Tisler. Ta rääkis sellest, et kõigi maade töölise huvid on ühised. Ja kui ta veel nimetas kodanlust parasitlikuks klassiks, kargas mitu prouat presiidiumilaua tagant talle kallale. Töölised ei jõudnud veel appi tõtata, kui Alice oli juba kõnetoolist maha tõmmatud, kleit lõhki kistud. Siis kustus saalis elekter. Töölised ruttasid Alice'ile appi. Kui uuesti valgeks läks, põgenesid presiidiumis istunud prouad saalist. Alice Tisler jätkas oma sõnavõttu.

Kuulanud kord A. Tisleri hoogsat esinemist ühel miitingul

1917. aasta suvel, lausunud Otto Münther: «No on selles tüdrukus aga tuld ja sätsu! Anna talle ainult püss kätte, ja kohe soldat valmis.»

Ja tõesti, kirjamehe täheusus osutus õigeks.

Alice Tisler astus Puna-kaarti.

Kui enamik teisi naisi-punakaartlasi õppis kursustel õdedeks, siis võttis Alice, püss käes, osa kõigist aktsioonidest koos meestega.

Rosalie Maier meenutab üht juhtumit ajast, kui nad käisid kodanlastelt relvi konfiskeerimas:

«Kodanluse ninamehed korraldasid oma maapäeva auks suure peo, millele ootamatult ilmusid punakaartlased eesotsas Maieri ja Lahega. Mina ja Marie Mespak, Balti Puuvillavabriku tööline, olime staabis valves, kui sisse jooksis Alice Tisler ja ütles: «Tulge kohe! On vaja prouad ja preilid läbi otsida!»

Meestel relvi ei leitud. Ja Alice cruus, et need on naiste kätte antud.

Saal, kuhu me sisenesime, oli rikkalikult dekoreeritud ja säntendas tuledes. Mehed frakides ja daamid õhtukleitides seisid hirmunud karjana keset saali. Alice'i range sõjamehehoiak, hästi õmmeldud sinel ja hallist karakulist müts andsid temale noore ohvitseri välimuse. See viis ilhe proua

«Kallid vanemad!
Täna ruttas Alice'ile vastu, paludes: «Härra ohvitser, kaitske meid nende punaste röövlite eest.» Temale ruttas järele poeg: «Jätke, mamma! See härra on kahenamlane. Noh tead, see punane jakobiinlane — Tischler.»

Oletus relvade kohta osutus õigeks, Mina ja Mespak leidisime daamidol korsettide taha kasvavasti peidetud mitte üksnes väikesi «Browning»-tüüpi püstoleid, vaid isegi sõjaväes kasutatavaid revolvreid. Kokku oli neid ligi kolmkümmend tükki.»

1918. aasta 20. veebruaril tungisid Eesti mandrile Saksa okupandid. Veel samal päeval organiseerisid bolševikud Oleviste kirikus (sellal rahvamaja) koosoleku, kus arutasid tekkinud olukorda. Jälle — seekord viimset korda — astus kõneplatsi ka Alice Tisler. Ta nõudis viivitamatut ja otsestavat tegutsemist. Ta kutsus üles relvastama kõiki neid, kellele on kallid vabadus.

Juba järgmisel päeval astus Alice Tisler vabatahtlikult sakslaste vastu saadetava punakaartlaste salga koosseisu. Terve päev kulus ettevalmistusteks punakaardi staabis. Öhtul kodus kirjutas Alice kirja oma vanemaile. See oli ta viimane kiri.

«Kallid vanemad!

Kirjuton teile mõned read, mis kujumalagajamine kõlaga teil kõrvades, sest meie Punakaardivägi läheb sakslaste vastu Ristile, et mitte seda röövlite salka lasta edasi tulla. Lähevad niidugi vabatahtlikult. Ja mina lähen nendega kaasa ja võitlen oma aate eest, kui tarvis, ka langen.

Kuid rahulikult ma pealt vaadata ei võiks, kuidas nad meie seltsilistele kaelakiiget teeksid.

Ja sellepärast siis läheme ja võitleme oma vabaduse eest. Ja sul, ema, ärgu olgu pisaraid minu jaoks, tea, et mina olen valmis eluga ja langen hea meelega, kui tarvis. Järeltulevad jõud maksavad kätte meie kõikide eest sel korral, kui nendel õnneks läheks meilt meie vabadust riisuda, mida ma mitte ei usu. Ja meil on ainult kaks teed — võita ehk surra.

Elage hästi, tuhat tervist teile, minu armsad
21. II 18.

Liisi.»

22. veebruaril läks punakaart teele.

Otsustav lahing toimus Keila jaama juures 23. veebruaril. Punakaartlastel võitlesid mehiselt, neid oli aga vähe ja

relvastus ning väljaõpe, võrreldes Saksa regulaarvägedega, nõrgemad. Lahing kaotati. Kui punakaartlastel Tallinna tagasi jõudsid, polnud Alice Tislerit nende hulgas.

Hiljem kirjutas Keila lahingust osavõtnud punakaartlane Aleksander Ilves oma võitluskaaslasta ja nende kangelaslikkust meenutades:

«Niisuguseid julmaid ja vapraid võitlejaid oli meil palju. Nad tõrjusid rinnaga vaenlase pealetungi tagasi, ohverdades oma elu eesti rahva vabaduse nimel. Nii langes aheliku paremas tiivas aktiivne punakaartlane ja kartmatu võitleja Alice Tisler, kes koos teiste punakaartlastega oli jõudnud Keila mõisa kiviküünini — mõnekümne meetri kaugusele sakslaste positsioonidest.»

Järgmisel päeval, kui kohalikud elanikud läksid lahinguväljale haavatuid ja surnuid ära tooma, leiti ka nore naise laip. Alice Tislerit võis selles moonutatud lihatombus vaevalt ära tunda: ta keha ja käed olid püssitäägiga mitmest kohast läbi torgatud, kaelaluu murtud, pea püssipäraga veriseks pekstud.

Alice Tisler oli siis vaid 24-aastane.

O. LANDBERG